

Németh József

Flú

Ágh
Tihamér

NE ÍTÉLJÜNK ELHAMARKODOTTAN!

Mindig meghatódok azon, hogy milyen tapintatosan szemérmesek vagyunk. Micsoda nagyfokú humanizmusra vall például az is, hogy az újságok nem írják ki a G. L. monogrammal rendelkező ifjú nevét, aki a közelmúltban kifosztotta a puszpánbükki OTP-kirendeltség pénztárát, és a havi ötszáz forint nyugdíj-kiegészítéséért ott szorgoskodó Blázer Arankát (aki viszont feltehetően már nem volt ifjú) megfojtotta, majd erőszakot vett rajta. Szegény kis G. L.! Tettéknek elkövetésekor még nem is volt egészen tizenhét éves. Hát tudhatta ő, hogy mit cselekszik?! Hiszen a rendőrszolgálatnak is azt vallotta, hogy a pénz tulajdonképpen nem is neki kellett, hanem vele közös háztartásban élő szeretőjének, aki szenvedélyes lóversenyes és idült alkoholist. Ez a romlatlan, pajkos gyermek tehát voltaképpen áldozat. Nem lenne méltányos egy ilyen szerencsétlen fiatalember nevét meghurcolni. Ki tudja, talán még törést okozna a lelki-világában! Maradjon csak homályban kiléte. Ha két-három év múlva kiszabadul, ne rettegjen tőle senki. Induljon „tisztá lapra”, ahogy mondan szokták. Ne felejtse tőle lányainkat és asszonyainkat a világról se!

A kis H. E. nevét is csúnya dolog lenne világra kürtölni, noha ő ellene már több ízben adtak ki országos körözést. Viszont, ha jól belegondolunk, mit tehet róla ez a szegény kislány, hogy a de-

resedő és neki átmenetileg mindig otthont nyújtó urak inkább megtalálják a szeretet és megértés után sóvárgó kis lelkéhez az utat, mint az állami nevelőintézet vezetői? Ezért állandóan szólni kényszerül. Mert boldog akar lenni. Hát bűn ez!

Vagy itt van az eleven, de különben igen szófogadó kis R. J. esete, aki nagyanyját — miután az három fejszecsapástól sem szenderült jobblétre — dinamittal felrobbantotta, mert az öregasszony ellenezte, hogy a lakásában naponta házi bulit rendezzenek. Egy héten csak hatszor akarta megengedni. Hát csoda ezek után, ha a kis R. J. elragadtatta magát? Lám, ide vezet a konzervativizmus és a meg nem értés. A megcsontosodott elveket valló vénasszony értetlenségével bűnbe sodort egy ártatlan, bimbózó lelkét!

E három példa is arra figyelmeztet: ne ítéljünk elhamarkodottan! Hiszen fiatalokról van szó! Van még bőven idejük megjavulni és jó útra térni. Még elgondolni is szörnyű, mi lenne, ha az újságok történetesen kiírnák a teljes nevüket ezeken a rákóncátlan köpéknak, és így mondjuk úgy harminc év múlva, egy akkori ifjú a padláson talált 1970-es újságból arról értesülhetne, hogy békésen pipázó, köztiszteltben álló nagypapja valaha a Népstadion úti rajkoggyűjtésbe szervezett táncos lábú lányokat. Hát tudná tisztelni ezek után! Kérdések.

Erdei
Ferenc

A HAGYMA LEGENDÁJA

A Népszabadság május 23-i számában A fiatal Erdei címmel Boldizsár Iván föllevenítette első találkozását az ifjú szociográfussal, és méltatta Erdei első tanulmányát. „Mal fővel is: Királyhegyes szociográfiája a maga nemében klasszikus mű, és helyes volna, ha ma az új Magyarország fölfedezése sorozat megjelenése közben ezt is kiadnák” — írta.

A Századunk 1931. évi kötetében megjelent munka valóban szinte teljes érrettségben mutatja a fiatal tudóst. Pedig megírása, a tanulmány keltezése szerint, még 20. születésnapja előtt volt: 1930. szeptember 5-én fejezte be, s neve alatt ott a foglalkozása: „Joghallgató”.

A fiatal Erdeinek nem csupán ez a tanulmánya érdemelne meg, hogy újra közzétesse tegyük. A Népünk és Nyelvünk hasábjain megjelent írása A makói tanyarendszerről (1932), a Csanád vármegyei Könyvtárban megjelent tanulmánya Makó társadalomrajzáról (1934), az alig néhány példányban fennmaradt, sokszorosított munkája A makói hagyma sorsa címmel (1936), vagy a nyomtatásban kidótt, de ma szintén ritkaság számba menő másik füzet, A makói hagyma iskolája (1941) megérdemelné a kötetbe gyűjtést.

Nem különben a Délmagyarországban megjelent, számos, azóta elfelejtett írása. És nem csupán közvetlenül a felszabadulás után, amikor szerkesztője volt a lapnak, hanem a harmincas évek második felében is, amikor az ellenzéki sajtó Makóon elnémult, a Délmagyarország vált a makói ellenzék szócsövén. Itt jelent meg 1938. újjáéján a most újraközölt cikke, amelyben kitűnő jellemzést adja a makói hagyma természeti és társadalmi összefüggéseinek, e sajátos monokultúra társadalmi és emberalakító hatásának. Képmény bírálta saját fajtáját, a hagymást, akit a tökéletes viszonyok között önző és magányossá tett ez a termelési mód; érződik belőle 1937 helyi politikai győzelmeinek és kudarcainak tanulsága is, de legfőképpen a jövő kimunkálásának szándéka és egyetlen útjának kijelölése: az összefogás, amely mind a hagymának, mind a hagymásnak egyetlen lehetséges jövője.

Azóta ez az összefogás a szövetkezetekben tetten érhető, de a hagyma jövője még mindig is gond. Nem véletlen, hogy utolsó könyvében, a Város és vidékben hasonló gondokkal viaskodik Erdei Ferenc, mint annak idején, fiatalon.

H. J.

A természet kezdete

A legenda első kezdeteit a természet adta. A Maros menti televényes vályogon és agyagon minden elvetett és kiültetett növények között a hagyma virult a legjobban. Amikor a szentlőrinci, gerizdesi és verebesi veteményesföldeken a konyhakertek szokott palántáit nevelgette a makói kertész, már száz évvel ezelőtt föltűnt neki, hogy gyorsan, s kövéren nőnek a hagymák, és a piros fejek keményebbek és jobbak, mint a más vidéken termettek. A föld szerette a hagymát. A szőlőt és a gyümölcsfákat csak mostohán táplálta a makói föld, hagyta, hogy betegségek és elősídiak pusztítsák, de ugyanakkor a hagymának kedvezett. Ahol a szőlő kipusztult, ott kitűnően termett a hagyma, mintha csak a természet akarta volna, hogy itt a hagyma legyen a főnövény, és legenda keletkezzék körülötte.

De maga ez a keleti ízt és szagot hordozó földi gyümölcs sem volt ártatlan egy percig sem. Valahol csak éltek vele az emberek, mindenütt varázslatos erőket tulajdonítottak neki. Minden nyavalya ellen orvosságot láttak benne, és kívül, belül, főve, sültve, nversen alkalmazták gyógyító szándékkal. Fűszerként pedig úgy tartották, hogy mindene más fajtát egymagában pótol, és ha nagyon szűkös volt az élet, nemcsak a fűszert, hanem a kenyérhez való minden más élelmet is pótolta.

Az ember folytatta

A makói ember bizonyosan nem sokkal különbözött egyéb alföldi, mezővárosok emberfajtájától, a szentlőrinci és újjvárosi szellér pedig éppenséggel nem sokban térhetett el más helyek szegénységétől. Ők is jártak a gazdák tanyáira dolgozni, az uraság réjtjére kaszálni, és kicsinyke szőlő- és veteményföldjükön mindenféle veteményekkel bajlódhattak, és a cézsmát szorgalmasan fizették. Akkor kezdtek el különbözni más helyek zseléjeitől, amikor a hagymával kerültek közelebbi barátságra.

Zsenialitás nem kellett hozzá, hogy fölfedezzék a hagyma sokatlan fejlődését és kitűnő minőségét. Fölfedezték, és mind többet és többet ültettek belőle. De tovább is mentek. Nemcsak ültették, hanem a termést maguk hurcolták széjjel a vidéken, és rájöttek, hogy hagymájuk mindenütt kedvelt, és mind nagyobb és nagyobb mennyiséget követelnek tőlük. Az volt az igazi legendába való tette a makói kertészeknek, ahogy amikor fölismerték a természet kedvezését és a környező piacok hagymaszükségletét, habozás nélkül rögtön vállalkoztak a termelés növelésére és a forgalom kiterjesztésére. Már az összes veteményföldüket beültették, és sorjában pusztították ki a szőlőket is, csak hogy elegendő hagymát tudjanak a piacra vinni.

Hagymások lettek, s ettől kezdve már nem voltak közönséges zsellérek, hanem a vállalkozás hevében belenőttek a hagyma legendájába.

Végül úrrá lett a hagyma

A makói kertészek vállalkozók lettek. Ki-ki bérelt a város körüli veteményföldökből vagy a járandófoldekből fél, egy vagy két holdat, s azon hagymát termelt, és mással nem is nagyon törődött. Vetett a hagyma közé petrezselymet és sárgarépat, de más mezei termeléssel nem nagyon foglalkozott. Ha volt saját földje, azon megtermelte a kenyérnek valót, és kukoricát a disznóknak, de a fő gondja és a fő mestersége a hagymatermesztés lett.

Egymással versenyben állanak. Igyekeznek a termelésben egymáson túllépni, és a termelés titkait nehezen adják át egymásnak. A piacon pedig még ki-méletlenebb a konkurrencia. Ki-ki a maga kereskedőjével alku-dozik, és társaira ügyet sem vetve, lesi a konjunktúrát. Individualista versengő fajtává fejlődött a hagymás, és nincs, ami olyan messze esne gondolkozásától, mint az egymással való közreműködés és az egymáson való segítés.

Kertészek. Gondosan megkülönböztetik magukat a tanyai és szántóvető gazdaktól. Úgy tudják, hogy ők magasabb termelési szintet képviselnek, s ebben igazuk is van. Úgy művelik a földet, mint a bolgárok vagy a hollandok, olyan gondos. Paraszti kultúrájuk minden bölcsessége benne van termelő módszerükben. Elérték azt, hogy a makói hagymakultúra a legkomplikáltabb termelési eljárás a világon. S a legdrágább is. Ez persze sújtja őket, de mivel a termelés egyszerűsítése és olcsóbbá tétele együttműködést és kollektív fellépést jelentene, nem hajlandók rá. A hagyma varázslata fogja őket ebben a vonatkozásban is, és nem tudják áttörni a hagyományokat.

Az embert is a hagyma köti

Hogy makói hagymás, ez emberben is külön minőséget és fajtát jelent. Törékű és polgarosodó parasztfajta. Mindent a hagymának köszönhet, tehát azt is szolgálja. Olyan türelmetlen és önző, mint a termelése. Ha baja van, zúgolódik, ha jól megy neki, pöffeszkedik. Semmi parasztfajta hit nincs benne. Csak a saját hasznáért hajlandó elhinni valamit is bárkinek. Urakkal szemben nem megalázkodó, de ha haszna van belőle, oda-szegődik.

Okoskodó emberfajta. Csak annak hisz, amit a szemével lát, és szavakat mondhat neki akárki, úgy hull vissza, mint a falról a borsó. De maga is tud beszélni. Annyi szónok van köztük, hogy ritkaság, és mindig hatalmaskodó hév van a beszédjükben.

Mint a hagymatermesztés: egyszer csak egy dolog fontos nekik, s arra mindent rátesznek. Egyszer egyik vezetőnek hisznek, és mennek utána, de ha kicsit is nehéz lesz a helyzet, másik után mennek, és az előbbi cserben hagyják.

Meddig él a legenda?

Még nagyon él, pedig már bizvást helyet adhatna tisztább és emberebb légkörnek. Eddig remek teljesítmények keletkeztek a legenda nyomán. Világicikk lett a hagyma, egy sereg parasztszeller polgarosodott emberre lett, de mi lesz ezután? Így nem lehet termelni. Csak egy terményre tenni föl mindent, s azt olyan komplikáltan termelni, mint ahogy a hagymás teszi. Azt sem lehet, hogy olyan haszonbért fizessenek. Azt sem lehet folytatni, hogy olyan versenyben álljanak egymással, mint ma. Szóval, sok mindent nem lehet folytatni, de hogy mást lehessen csinálni, ahhoz az embernek kell megváltozni. Jó, kitűnő egyénekké fejlődtek, de most már meg kell találniuk az együttműködés útjait is, mert különben kárba vész az eddigi eredmény.

Persze, ez nem könnyű. El kell pusztítani a legendát, és meg kell szabadulni a velejáró ön-hittől.

Lehet, hogy képesek lesznek rá, hiszen oly sok mindenne képesek voltak már életükben. S a hagymalengenda is oly szép és eredményes volt, hogy az ember tud hinni egy másik legendában: az európai névőji kertkultúra és az öntudatos ember legendájában.

A NÉPESSÉGSTATISZTIKUSOK VÉSZCSENGŐJE

Vita a betegségekről és a halálról

A halálozási és betegségi statisztikák azt mutatják, hogy a férfiak „fölnyben” vannak a sérülések területén. Ivanovo városban például a sérülések előfordulása 3,3-szer magasabb a férfiaknál, és hatszor több az olyan sérülés, amely agyrázkódással jár.

Ebben a viszonylatban a férfiak valamennyi korosztálya vezet, még a kisgyerekeket is bele-számítva, bármilyen meglepően is hangzik, a gyermekeknél az előfordulás aránya 4,5:1. Nyilvánvaló, hogy a férfi szervezetben mindig is nagyobb volt az energia, a mozgékonyaság és a testi erő. Nem hárul-e ezáltal a férfiakra a nagyobb felelősség önmagukkal és a társadalommal szemben? — tess fel a kérdést a professzor.

„Vigyázzunk a férfiakra?” Vigyáznak-e ők magukra? Ezer vizsgálat alatt álló alkoholistából 91 százalék volt férfi. Közismert a férfiak dohányzási szenvedélye is. Dr. Uralisz ezeket a problémákat csak igen futólag érinti, és minket vádol azzal, hogy nem vigyáznak eléggé a férfiakra — írja Larissza Kriackó újságíró.

Azok a nehézségek, amelyeket a nőknek mindennapi életükben le kell küzdeniök, közismertek. Ezeknek figyelembevételével csak kétfajta magatartás lehetséges. Vagy igyekezzünk a helyzetünkön változtatni, vagy elfogadjuk, mint természetes állapotot. Ha a férfiak biológiaiailag gyengébbek a nőknél, a fennálló munkamegosztásnak is igazságosabbnak kell lennie. Továbbá: ha a férfiak előbb halnak meg, mint a nők, még nagyobb teher marad a nők vállán.

Az a jelszó tehát — írja az újságíró —, hogy: „Vigyázzunk a férfiakra!” nem más, mint felhívás a tökéletes asszonyi alázatra és meghódolásra, a

nemi egyenlőtlenség törvényesítésére a mindennapi életben — ezzel a gondolattal fejezi be cikkét Larissza Kriackó.

A Litteraturnaja Gazeta szerkesztősége végül egy kutatóorvost és egy közgazdászt kért fel arra, hogy döntő módon szóljon bele a vitába.

— Mi indította el ezt a vitát? — tündöklő Mikhail Bednij, az orvostudományok doktora. — Az igaz, hogy a férfiak kevesebbet panaszkodnak egészségi állapotukra, mint a nők, és ebben a vonatkozásban egyetértek Larissza Kriackóval — írja, majd hozzátesszi: — mégis előbb halnak meg.

Uralisz professzor érveit a halálozási arány statisztikaival támasztja alá. Larissza Kriackó minőségileg más számokkal érvel, olyanokkal, amelyek a betegségek előfordulásának arányát mutatják. Ez azonban csak arra hívja fel a figyelmet, hogy hány-szor fordul meg egy személy az orvosnál, hány-szor panaszkodik egészségi állapota miatt. Ilyen adatokból pedig nehezen lehet megállapítani, hogy melyik nem — a férfi vagy a nő — az egészségesebb.

Bizonyos betegségeket illetően, és ide olyanok is tartoznak, amelyeket Larissza Kriackó nem is említ, a nők valóban gyakrabban fordulnak orvoshoz, mint a férfiak. Sok más betegség azonban, mint például a tüdőrák, az infarktus és a szívizom-megbetegedések a férfiak „szomorú előjogi”-hoz tartoznak. Ezen túlmenően az említett betegségek a „női kategóriában”, mint rosszindulatú daganatok előfordulása, vagy a vérkeringési megbetegedések, túlságosan is általános jellegűek. Több tucatnyi olyan megjelenési forma tartozik ide, amely távolról sem egyforma mértékben életveszélyes.

Végül pedig az, hogy a betegségek nagyobb arányban fordulnak elő nőknél, azt is bizonyíthatja, hogy tovább élnek: és amint idősebbek lesznek, egyre többször járnak orvoshoz.